

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра політичних наук

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Політичні еліти і лідерство

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма «Політологія. Національна безпека»
Спеціальність 052 Політологія
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Затверджено на засіданні кафедри
політичних інститутів та процесів,
Протокол № 3 від 29 січня 2025 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Політичні еліти і лідерство
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Викладач (-і)	Березовська-Чміль Олена Борисівна
Контактний телефон викладача	+38(0342)59-61-46
E-mail викладача	olena.berezovska@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очна та заочна
Обсяг дисципліни	3 кредитів ECTS , 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/developer/course/view/2140
Консультації	Упродовж вивчення курсу згідно розкладу
2. Анотація до навчальної дисципліни	
Навчальна дисципліна «Політичні еліти і лідерство» є системою наукових знань про специфіку формування політичної еліти та соціально-політичну природу лідерства, особливості становлення української політичної еліти, місце еліт в сучасних системах політичної влади; сутність, типологію та функції політичного лідерства.	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p><i>Мета:</i> засвоєння студентами основних понять, концепцій та категорій курсу, закономірностей процесів еліто- та лідеротворення, формування у студентів науково-коректного уявлення про феномени політичного лідерства та еліт.</p> <p><i>Цілі:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – з'ясувати роль і місце політичних еліт та політичного лідерства в політичній системі, дослідити особливості їх функціонування в сучасному політичному просторі; – ознайомити з першоджерелами світової та української політичної думки щодо вивчення політичної еліти та лідерства; – проаналізувати формування та розвиток основних елітарних теорій; <p>виокремити основні тенденції розвитку політичної еліти та політичного лідерства України на різних етапах.</p>	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
Інтегральна компетентність	
ІК-1. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій та методів політичної науки.	
Спеціальні (фахові, предметні) компетенції	
СК-2. Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.	
СК-5. Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.	
Результати навчання	
ПРН-9 Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності	
ПРН-12 Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності використовувати їх у професійній діяльності	
5. Організація навчання	

Обсяг навчальної дисципліни				
Вид заняття		Загальна кількість годин		
лекції		12 год./ 4 год.		
семінарські заняття / практичні / лабораторні		18 год. / 6 год.		
самостійна робота		60 год. / 80 год.		
Ознаки навчальної дисципліни				
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий	
8	Політологія	4	вибірковий	
Тематика навчальної дисципліни				
Тема		кількість год.		
		лекції	семінар	сам. роб.
Тема 1. Концептуальні основи дослідження еліти		2	2	6
Тема 2. Історичні особливості формування європейських та українських традиційних еліт		2	2	6
Тема 3. Структура, типологія та механізм формування політичної еліти		2	2	6
Тема 4. Політична еліта в Україні		2	2	6
Тема 5. Концептуальні основи дослідження політичного лідерства		2	2	6
Тема 6. Поняття та функції політичного лідерства		2	2	6
Тема 7. Типи та стилі політичного лідерства			2	8
Тема 8. Психологічні аспекти дослідження політичного лідерства. Імідж лідера			2	8
Тема 9. Особливості формування політичного лідерства в Україні			2	8
ЗАГ:		12	18	60
6. Система оцінювання навчальної дисципліни				
Загальна система оцінювання курсу	Структура розподілу балів: 1) робота на лекціях та семінарських заняттях – 50 балів 2) індивідуальне завдання – 20 балів; 3) контрольна робота – 20 балів; 4) самостійна робота – 10 балів. <i>Загальна кількість – 100 балів, форма підсумкового контролю - залік.</i>			
	Оцінка в балах	Оцінка в національній шкалі	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за залік зараховано
	90-100	відмінно	A	
	80-89	добре	B	
	70-79		C	
	60-69	задовільно	D	
	50-59		E	
26-49	незадовільно (з можливістю повторного складання)	FX	незараховано	
1-25	незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)	F		
Вимоги до письмової роботи	Письмове опитування здійснюється у формі письмової контрольної роботи (або тестування), що			

	<p>максимально оцінюється у 20 балів.</p> <p>Виконання письмової роботи передбачає:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) повторення здобувачами лекційного матеріалу та отриманих знань під час підготовки та проведення семінарських занять, самостійного опрацювання рекомендованої літератури; 2) при написанні роботи - виявлення розуміння сутності понять і термінів (10 балів), вміння аналізувати, структурувати основні принципи та методи дослідження (10 балів);
Семінарські заняття	<p>Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях: виступ, презентація, опонування, доповнення, участь у дискусії. При цьому враховуватимуться лише логічно обґрунтовані виступи, альтернативні тези, змістовні доповнення, що дійсно сприятимуть розгляду проблемних питань. Усна відповідь може бути доповнена наочними посібниками, зокрема, візуалізованою презентацією (обсягом 10-15 слайдів), зміст та використання якої оцінюється окремо.</p> <p>Критеріями оцінки при усних відповідях можуть бути: повнота розкриття питання; логіка викладення; впевненість та переконливість, культура мови; використання основної та додаткової літератури (монографій, навчальних посібників, журналів, інших періодичних видань тощо); аналітичність міркування, вміння робити порівняння, висновки.</p> <p>Виступи на семінарських заняттях оцінюються за такими критеріями:</p> <ul style="list-style-type: none"> – «відмінно» – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок; – «добре» – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу; – «задовільно» – здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на

	<p>запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;</p> <p>– «незадовільно» – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>За умови відпрацювання пропущених занять та належного виконання завдань здобувач (-ка) допускається до екзамену (підсумкова оцінка є результатом сумування балів за всі виконані завдання та форми контролю). Усі види завдань здобувачі повинні виконати до моменту виставлення підсумкової оцінки (як правило підсумковий бал виставляється на останньому семінарському занятті в кінці семестру). Мінімальна кількість балів для складання заліку – 50, максимальна – 100.</p>

7. Політика навчальної дисципліни

Політика навчального курсу передбачає перездачу усіх невиконаних завдань у випадку пропущених занять без поважних причин. За умови відсутності здобувача (-ки) на заняттях або ж невчасного виконання завдань пропонується у визначений викладачем день і час відпрацювати пропущені заняття. У випадку незадовільного виконання завдань, виявів недоброрядної поведінки, академічної недоброчесності (списування, плагіату тощо), викладач пропонує здобувачу (-ці) повторно виконати необхідний вид роботи. З поважних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись дистанційно за умови погодження із керівником курсу.

Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 25%. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних пристроїв).

Дотримання академічної доброчесності засновується на ряді положень та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та викладачів університету. Ознайомитися з даними положеннями та документами можна за посиланням: <https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/>.

Можливе зарахування результатів **неформальної освіти** у відповідності з Положенням про порядок зарахування результатів неформальної освіти: [Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника \(Редакція 3\) \(введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.\)](#) Посилання на онлайн-курси: https://apps.prometheus.org.ua/learning/course/course-v1:Prometheus+WL101+2021_T2/home https://apps.prometheus.org.ua/learning/course/course-v1:Prometheus+CPP101+2021_T1/home

8. Рекомендована література

- ✓ Березовська-Чміль О.Б. Детермінанти формування іміджу політика. Соціально-гуманітарний вісник: зб. наук. праць. Вип. 22. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2018. С. 55-56.

- ✓ Березовська-Чміль О., Приймак О. Специфіка формування регіональних політичних еліт в Україні. Вісник Прикарпатського університету. Політологія. Випуск 13. 2019.
- ✓ Березовська-Чміль О., Крис М. Гендерні аспекти дослідження політичного лідерства. Соціально-гуманітарний вісник: зб.наук.пр. Вип. 36. Харків: СГ НТМ «Новий курс».2020. С. 99-101.
- ✓ Березовська-Чміль О. Сучасні світові тенденції взаємодії маси та еліти. Креативний простір: електрон. наук. журн. № 1. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2021. С. 76-77.
- ✓ Бебик В. М. Як стати популярним, перемогти на виборах та утриматись на політичному Олімпі. — К., 2003.
- ✓ Вовканич С. Еліта — найбільш конвертована валюта // Віче. — 2007. — № 5.
- ✓ Головатий М. Ф. Професія — політик. — К.: Парламент. вид-во, 2000. — С. 18–28.
- ✓ Горбатенко В. П. Стратегія модернізації суспільства: Україна і світ на зламі тисячоліть. — К.: Академія, 2009.
- ✓ Думанський Н. Про народ і його лідерів: Суспільне життя в Україні // Сучасність. — 2002. — № 5. — С. 74–75.
- ✓ Журавський В. С. та ін. Політична еліта України: теорія і практика трансформації. — К., 2009.
- ✓ Лікарчук Н. В. Політичний імідж: погляд з різних позицій (Імідж політичного лідера) // Трибуна. — 2003. — № 1–2. — С. 30–31.
- ✓ Пахарев А. Д. Українська політична думка про лідерство: Історико-політологічний контекст // Трибуна. — 2002. — № 1–2. — С. 26–28.
- ✓ Політична система сучасної України: особливості становлення, тенденції розвитку: Навч. посіб. для студ. вищ. закл. освіти / За ред Ф. М. Рудича. — К.: Парламент. вид-во, 2002.
- ✓ Політичне лідерство // С. П. Барматова. Політична соціологія. — К., 2003. — С. 153–158.
- ✓ Політичне лідерство: Політичне лідерство в суспільстві. Політологія: наука про політику / Ред. М. І. Горлач. — К.-Х., 2002. — С. 275–290.
- ✓ Політичне лідерство як психологічний феномен // М. Ф. Головатий. Політична психологія. — К., 2001. — С. 64–77.
- ✓ Політична еліта: Формальна? Справжня // Віче. — 2007. — № 6.
- ✓ Політичний процес і політична еліта // Політ. думка. — 2003. — № 1.
- ✓ Політологія: Наука про політику / За заг. ред. проф. В. Г. Кременя, проф. М. І. Горлача. — К.-Х., 2001. — С. 275–290.
- ✓ Полохало В. Структурування політичних еліт в процесі виборчих компаній в Україні і Росії: порівняльний аналіз // Політ. думка. — 1996. — № 16.
- ✓ Сапіжак-Голбан С. Шляхи формування іміджу політичного лідера під час передвиборчої кампанії // Трибуна. — 2003. — № 5–6. — С. 34 — 35.
- ✓ Сенченко М. Національна еліта в умовах глобалізації // Персонал. — 2003. — № 10. — С. 42–46.
- ✓ Танчер В., Кучеренко О. Ідеї елітизму в контексті демократичної трансформації суспільства // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. — 2008. — № 3.
- ✓ Ортега-і-Гассет Х. Бунт мас // Вибр. твори. — К., 2004.
- ✓ Україна: лідерство, еліта, влада: Матеріали дискусії // Політ. думка. — 2004. — № 1.
- ✓ Україна у ХХІ столітті: виклики для політичної еліти // Дзеркало тижня. — 2003. — 15 листоп. — С. 8–15.
- ✓ Шляхтун П. П. Політологія. Теорія та історія політичної науки: Підручник. — К.: Либідь, 2002.
- ✓ Цветков В. В., Горбатенко В. П. Демократія — Управління — Бюрократія: в

контексті модернізації українського суспільства. —К., 2001.

- ✓ Ярова Є. В. Політична еліта та політичне лідерство: кореляція понять / Є. В. Ярова // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. - 2013. - Вип. 12. - С. 29-34.
- ✓ Berezovska-Chmil O., Kobets Yu., Mishchuk M. The security element of Ukraine's integration in EU in the conditions of "hybrid war" (political and economic context). *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ: Плай, Вип.14. 2020. С.134-143.
- ✓ Herbut, N., Rossikhin, V., Panchenko, V., Madryha, T., Berezovska-Chmil, O. Parliamentary Elections and the Gender Aspect: A Comparative Analysis of the Experience of Ukraine and Sweden. *Pakistan Journal of Criminology*, 2024, 16(1), pp. 161–180
- ✓ Olena BEREZOVSKA-CHMIL, Yuliia KOBETS, Nataliya MARCHUK, Mariana MISHCHUK and Vasyl MARCHUK. Political And Economic Tools To Support Decentralization Reform And Regional Development Policy In Ukraine. *37th IBIMA Conference on 1-2 April 2021. Cordoba, Spain*. (ISBN: 978-0-9998551-6-4, Published in the USA). p. 12034-12039